

Het Snijders&Rockoxhuis
Antwerpen, 1921-2021

Een verhaal
in 100 jaar
archiefbeelden

SNIJDERS
ROCKOX | HUIS

Inhoud

- 3 Een verhaal in 100 jaar archiefbeelden
- 4 De gevels van het Snijdershuis en het Rockoxhuis aan de Keizerstraat
- 13 De keuken
- 17 De Cleyne Salette
- 21 Tgroot Salet
- 24 De tuin
- 29 De kelder

- Inhoudstafel
- Volgende pagina
- Vorige pagina

Een verhaal in 100 jaar archiefbeelden

De huizen van burgemeester Nicolaas Rockox en dierenschilder Frans Snijders hebben een lange geschiedenis, die begint in de zestiende eeuw. We hebben heel wat informatie over de huizen en hun bewoners, maar qua beeldmateriaal kunnen we slechts zo'n 100 jaar teruggaan. Het is verrassend hoe deze oude panden hun geheimen prijsgeven.

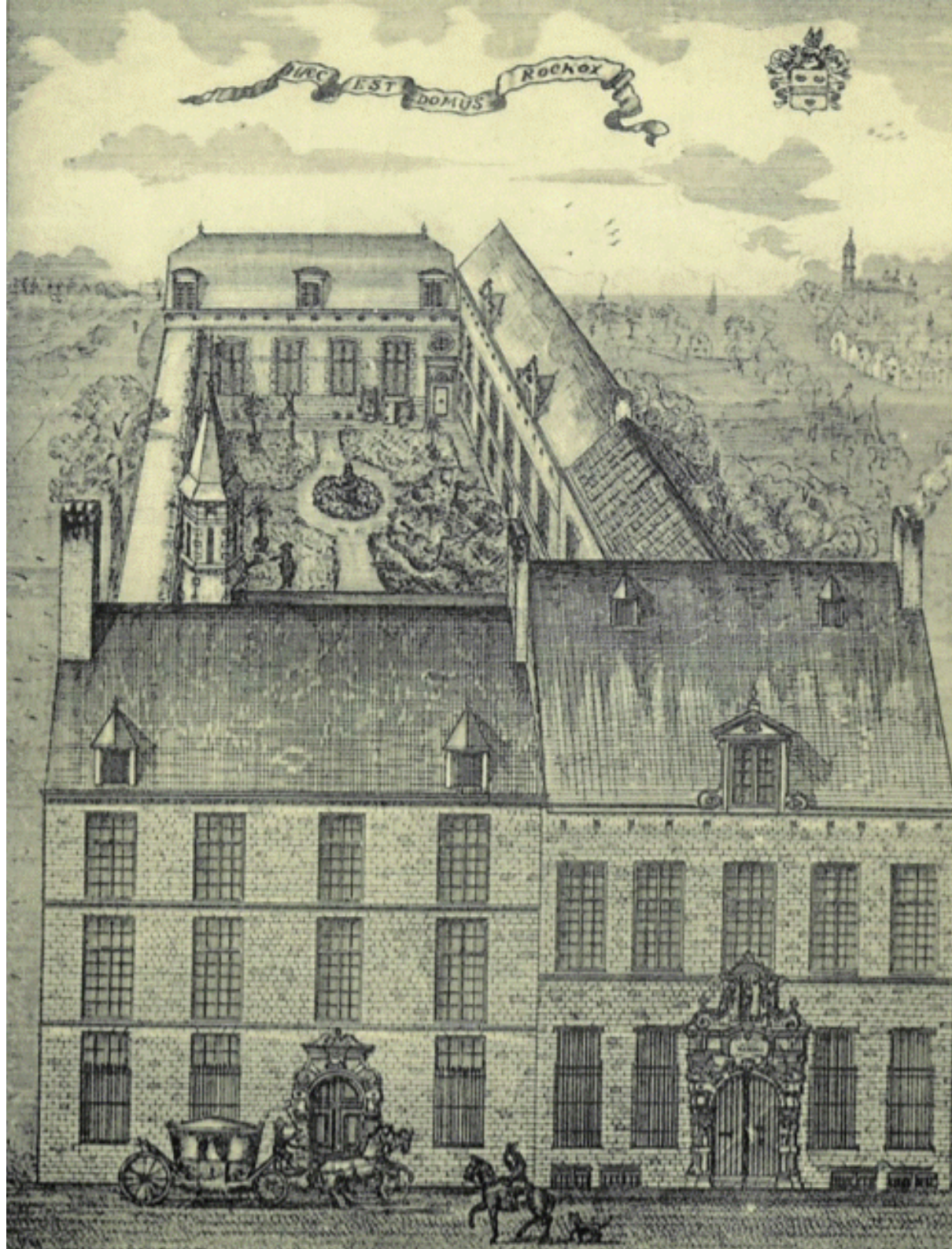
Nicolaas Rockox werd in 1603 voor de eerste maal buitenburgemeester. Hij kocht in dat jaar samen met zijn echtgenote, Adriana Perez, *Den Gulden Rinck*, Keizerstraat 10, en de woning ernaast (nummer 12) als ook een achterhuis. Hij liet deze panden verbouwen tot een opvallende patriciërswooning in Vlaamse renaissancestijl. Na 1715 gebeurde nogmaals een verbouwing, nog steeds zichtbaar aan de voorgevel van het huis en de buitengevel van Tgroot Salet in de tuin.

Frans Snijders kocht in 1620 *De Fortuyne* (Keizerstraat 6 en 8) en woonde er vanaf 1622 met zijn echtgenote Margriete de Vos. In de aankoopakte staat te lezen dat het huis een portiek en een binnenplaats had en dat het kerngebouw trapgevels had.

In 1921 kocht Catherina van der Linden het Rockoxhuis om er een antiekzaak uit te baten. Haar erfgenamen verkochten het huis in 1949 aan het Artiëstenfonds, dat in 1963 ook het Snijdershuis kocht.

Het Artiëstenfonds, onder leiding van Benoit Roose, was een vereniging om beginnende en noodlijdende kunstenaars te steunen. Het organiseert nog steeds de Artiëstenmis op zondag in de Sint-Carolus Borromeüskerk. Benoit Roose opende het Rockoxhuis ook als museum, een museum van neostijlen met veel lambri-seringen, stucplafonds en een overdaad aan kunst en decoratie.

KBC kocht de panden in 1970 en liet ze restaureren om ze vanaf april 1977 deels als museum Rockoxhuis open te stellen. Het publiek kon er sindsdien kennismaken met de leefwereld van Nicolaas Rockox. In februari 2018 werd het museum Rockoxhuis uitgebreid met het Snijdershuis tot het museum Snijders&Rockoxhuis.

De gevels van het Snijdershuis en het Rockoxhuis aan de Keizerstraat

Een van de oudste afbeeldingen van het Rockoxhuis is een prentkaart die in 1927 werd uitgegeven door Catherina van der Linden, die sinds 1921 het Rockoxhuis bewoonde. In 1927 vierde Antwerpen de 350e verjaardag van Peter Paul Rubens. Nicolaas Rockox werd als een belangrijke mecenas nog steeds aan Rubens gelinkt.

Het uitzicht op de foto wordt bepaald door verbouwingen uit de achttiende en de negentiende eeuw. In die periode groeide de welstand van de burgerij en huizen werden grondig aangepakt. Smaken en noden veranderden.

De gevel van *Den Gulden Rinck*, Keizerstraat 10 (rechts op de prent) vermeldt de datum 1715. Het pand kreeg toen een facelift in de gangbare classicistische stijl.

Architect Eduard Bilmeyer restaureerde de gevel van *Den Gulden Rinck* in 1919 en voegde er de imposante barokpoort aan toe, geïnspireerd op de poort van het begijnhof van Diest.

De meest opmerkelijke verandering aan het pand Keizerstraat 12 (links op de prent) was de toevoeging van een tweede verdieping door architect A.J. Aerts in 1850. De laat-classicistische koetspoort in blauwe hardsteen dateert van het begin van de negentiende eeuw. De architecten Stynen en De Bruyn hebben tijdens de restauratie van 1972-77 de tweede verdieping van nummer 12 weer verwijderd.

Deze ets met een zicht van de Keizerstraat is van de hand van graficus Romain Malfliet (Sint-Niklaas, 1920-2006), die heel wat stadsgezichten van onder meer Antwerpen heeft gemaakt.

Ze toont ons aan de rechterkant van de ets nummer 10 (*Den Gulden Rinck*) en nummer 12, ingebed in de Keizerstraat, die hier nog goed herkenbaar is.

Deze foto met het Rockoxhuis en het Snijdershuis dateert van vóór de restauratie in 1972-1977 door de architecten J L Stynen en R De Bruyn.

Den Gulden Rinck, het gebouw in het midden, is quasi ongewijzigd gebleven. De gevel van nummer 12, het links aanpalende gebouw, is intussen bepleisterd. *De Fortuyne*, het Snijdershuis, het meest rechtse gebouw, is onherkenbaar veranderd sinds het begin van de negentiende eeuw.

Gevel Rockoxhuis – Keizerstraat 12

De erbarmelijke toestand van het pand nummer 12 in 1970. Onder de bepleistering blijken nog de oude bak- en zandsteen aanwezig te zijn.

De gevel nummer 12

Gevel Rockoxhuis – Keizerstraat 10

Den Gulden Rinck in 1970 en in 2018 na een grondige reiniging en conservatie.

Gevel Snijdershuis – Keizerstraat 8

Dit gevelgezicht, gefotografeerd vóór de restauratie in 1976-1977 door de architecten J L Stynen en R De Bruyn, verradst niets van de uitstraling van het voormalige patriciërspannd van Frans Snijders. Ook deze gevel is van bepleistering voorzien. *De Fortuyne*, het Snijdershuis met het aanpalende pand nummer 6 werd in 1963 verbonden met het Rockoxhuis.

De Fortuyn, het Snijdershuis wordt in ere hersteld in 1976-77 in de traditionele bak- en zandsteenstijl. De kruiskozijnen worden opnieuw zichtbaar en de negentiende-eeuwse neoclassicistische koetspoort wordt bij deze restauratie vervangen door een rondboogdeur in een geblokte spiegelboogomlijsting.

Bij het weghalen van de bepleistering wordt de bouwgeschiedenis blootgelegd. In 1804 liet de toenmalige eigenares van het Snijdershuis de gevel aanpassen in laat-classicistische stijl door de architect François Verly. De ruimte tussen de bestaande puntgevels werd aangevuld met bakstenen, waardoor er een volwaardige tweede verdieping kon worden uitgebouwd. De toppen van de puntgevels bleven aanvankelijk behouden. Intussen was het pand eigendom van de erfgenamen van de ondernemer en politicus Jean Félix François Van den Bergh - Elsen (Antwerpen, 1807-1885), die in 1900 architect Jules Bilmeyer de opdracht gaf de woning met een derde verdieping te verhogen. Zo werd ook de ruimte tussen de toppen van de puntgevels opgevuld.

Het volledig gerestaureerde Snijdershuis en Rockoxhuis na de restuaratie in 2018.

De keuken

De keuken van het Rockoxhuis was aan de straatzijde gelegen. De boedelbeschrijving van het huis, opgemaakt een week na de dood van Nicolaas Rockox, op 12 december 2014, wijst ons de weg doorheen de kamers van zijn huis.

De keuken bestond uit twee delen, een schommelkeuken of bijkeuken en de eigenlijke keuken. Op deze foto, die herinnert aan het museum dat Benoit Roose als conservator beheerde van 1949 tot 1970, herkennen we de tweeledigheid van deze ruimte, maar van een keuken is er geen spoor meer.

Voor de herinrichting van het museum in 2018 hebben we getracht te verwijzen naar de functie die de ruimtes hadden in Rockox' tijd. Hoe de keuken er exact uitzag weten we niet maar stillevens met voedsel, kruiken, glazen, Chinees porselein en aardewerk, refereren aan de eetcultuur uit de zeventiende eeuw.

De schommelkeuken met, op de plaats waar de schouw stond, een doorgang naar de ingang op nummer 12. Door de vensters herkennen we de overkant van de Keizerstraat. Bij de aankoop door KBC werden de kamers ontruimd en werd de structuur duidelijk.

De schouw van de twee vorige afbeeldingen werd bij de restauratie van 1971 vervangen door een dubbele deur.

Een gezicht van deze ruimte die uitgeeft op de gaanderij aan de tuin, uit de tijd toen Catherina van der Linden het huis als antiekzaak had ingericht. Opvallend is de dubbele deur naar de gaanderij, die bij de restauratie van 1971 werd vervangen door een venster. In de blinde muur in de hoek is later een trap met een deuropening gekomen.

De nieuwe deuropening zorgt voor een vlotte circulatie tussen de twee panden waaruit het Rockoxhuis bestaat. In deze ruimte refereert niets aan een keuken, het was na de restauratie in 1971 de kamer die het verhaal van het hoogtij van de barok vertelde.

Daarnaast de kamer die refereert aan de keuken in 2018.

Een opvallend detail is de schouw met de spreuk *Sursum Corda* of *Verheft het hart*, de woorden die de priester bij het begin van een eredienst tot de aanwezigen uitspreekt. De schouw was wellicht al aanwezig toen de vorige eigenaars, eerwaarde heer Cornelis Cotteleer, en na hem, eerwaarde heer Clemens Ulens, het huis bewoonden. Catharina van der Linden heeft de schouw behouden.

Een blik op de schouw na de herinrichting in 2018.

De Cleyn Salette

De Cleyn Salette was Rockox' ontvangstkamer. Hier waren vele tijdgenoten van Rockox, patriciërs, humanisten, geestelijken, adellijken en zijn collega's van de magistratuur te gast. Deze ruimte werd vermoedelijk in de negentiende eeuw opgedeeld in twee kamers, wat bij de restauratie in 1977 ongedaan gemaakt werd.

De kamer evocert de grandeur van weleer. Portretten van Nicolaas Rockox, van de aartshertogen Albrecht en Isabella, aan wie Rockox als burgemeester verantwoording moest afleggen, opmerkelijke getuigen van een ommegang en een Blijde Intrede om de context te schetsen, kortom, de leefwereld van Nicolaas Rockox, met nog steeds dezelfde schouw, die vermoedelijk in de achttiende eeuw werd geplaatst.

Ook dit deel is nog zeer herkenbaar aan de schouw en de hoge deuren in neorenaissancestijl. Een blik in een van de kamers van de antiekzaak uit de jaren 1921-1949. Opvallend is hier de eclectische plafonddecoratie.

In de periode 1950-1970 werd deze ruimte niet spectaculair gewijzigd. De sfeer is nog steeds die van overdaad aan decoratie.

Jaren 1980-2000

Overtollige decoratie is verdwenen. Omdat de oorspronkelijke aankleding er niet meer was, werden witte muren verkozen boven een andere invulling. De originele meubelen zijn zeer klassiek opgesteld in de kamer.

De situatie sinds 2018.

De andere kopse zijde van deze ruimte had bij de opsplitsing in twee ruimten ook een schouw en een extra deur gekregen. Die ingrepen werden bij de restauratie van 1971 ongedaan gemaakt.

De inrichting sinds 2018.

© München, Bayerische Staatsgemäldesammlungen)

T'groot Salet

T'groot Salet van Rockox' huis was zijn kunstkamer. Daarin stalde hij zijn voornaamste kunstwerken uit en deelde hij met zijn vrienden en gasten zijn kennis over de oudheid en de moderne kunst van zijn eigen tijd: de renaissance en de barok, die pas later zo genoemd zouden worden. Het is de enige kamer in het huis waarvan we uit Rockox' tijd een afbeelding hebben.

Rockox gaf Frans Francken rond 1630 de opdracht om zijn kunstkamer te schilderen (nu te zien in München, Bayerische Staatsgemäldesammlungen). Het is een belangrijke getuigenis van de persoonlijkheid van Nicolaas Rockox. Hoewel de structuur van deze ruimte nog heel herkenbaar is, is de voorstelling niet helemaal waarheidsgetrouw. De afgebeelde kunstwerken waren in Rockox' bezit of aan hem gelieerd, maar ze waren nooit allemaal samen in deze kamer uitgesteld. En de deur aan de rechterkant, waaruit een dienaar komt, is er nooit geweest, in Rockox' tijd was die wand een buitenmuur. De toevoeging van de deur is een artistieke vrijheid van de kunstenaar.

De kamer ten tijde van Catherina Van der Linden. De schouwmantel is de originele uit de tijd van Nicolaas Rockox. De doorgang naar de achterliggende kamer is breder gemaakt en de plankenvloer is intussen al lang vervangen door een parket in visgraat.

Het museum ten tijde van het Artiëstenfonds, overdadig. De vensters herinneren aan de glaskunstenaar Frans Gons (1834-1904), die in de negentiende eeuw heel wat patriciërswohnungen van gebrandschilderd glas voorzag, hier met scènes uit de bijbel naar ontwerpen van Julius Schnorr von Carolsfeld (1794-1872).

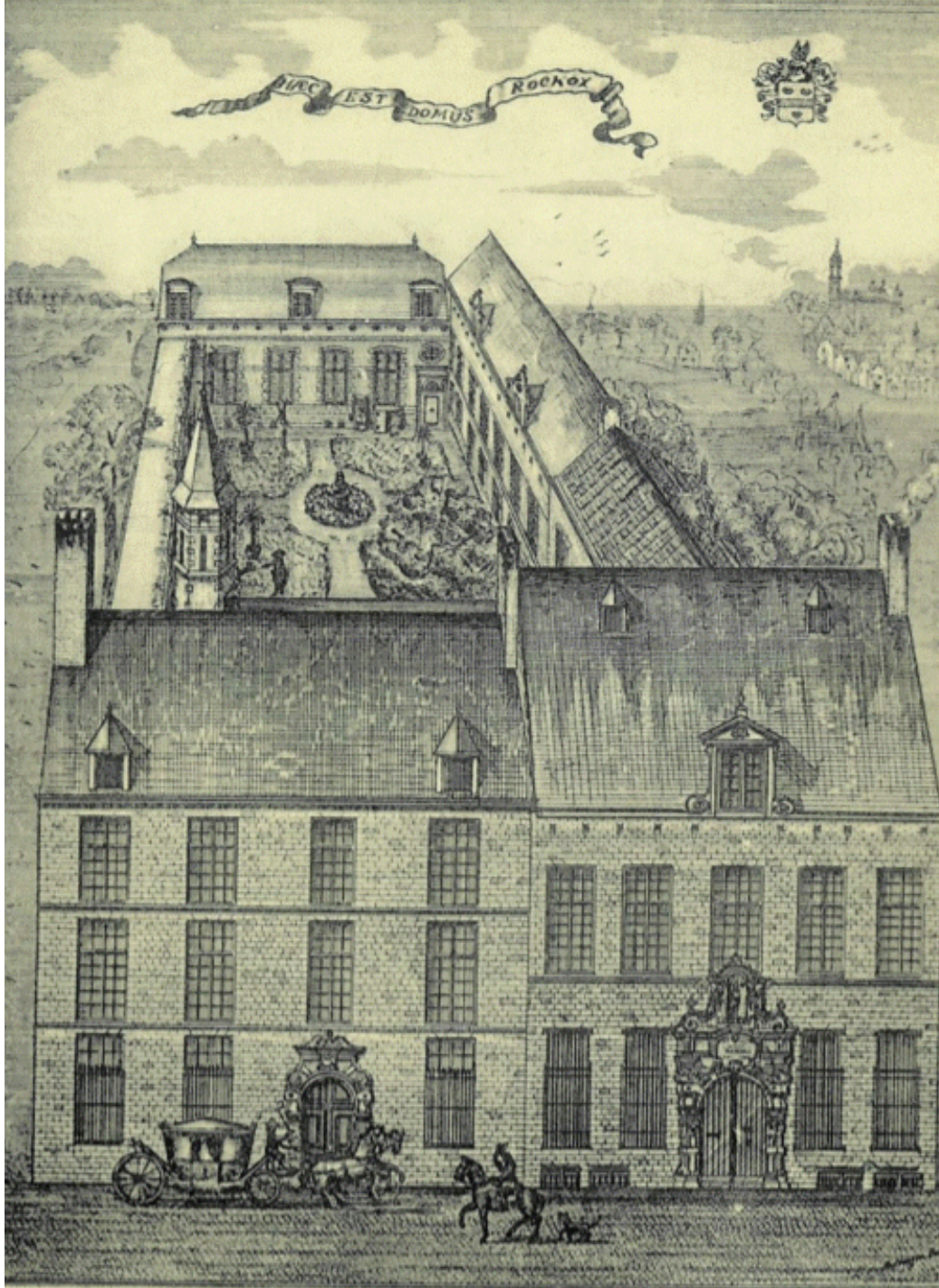
De situatie bij het begin van de restauratie. De schouw weer rechtgemaakt en de originele balken al blootgelegd.

Tgroot Salet in de jaren 1980 tot 2010.
In 2009 leende het KMSKA het beroemde grafstuk van Nicolaas Rockox en
Adriana Perez door Peter Paul Rubens uit.

Tgroot Salet sinds 2018, een hedendaagse interpretatie van
een zeventiende-eeuwse kunstkamer.

De tuin

De binnentuin van het Rockoxhuis is een rustpunt bij een bezoek aan het huis. Het tuinontwerp grijpt terug naar de vroeg zeventiende-eeuwse renaissance-tuin, waar geurige bloesems en voor hun schoonheid uitgekozen bloemen gecombineerd werden met kruiden voor gebruik in de keuken. De rust zet aan tot contempleren. Rockox' correspondenten waren enthousiast over zijn tuin, maar hoe die er exact uitzag, weten we helaas niet. De tuin heeft zijn huidig uitzicht sinds 2002. De tuingevel van het huis verraadt wel de ingrijpende verbouwing na 1715. De renaissance-dakkapellen van de zolder werden vervangen door achttiende-eeuwse dakkapellen en er kwam een deur met het typische oeil de boeuf, overgenomen uit de Franse architectuur.

Deze prentkaart, uitgegeven in 1927, geeft ons een blik in de tuin van Rockox. De tuin was toen al opgedeeld in plantperkjes, zoals dat ook in de zeventiende eeuw gebeurde. In het kwadrant onderaan rechts herkennen we een soort grot, iets dat in renaissance-tuinen niet voorkwam.

Dit gezicht van de tuin met de gevels van De Cleyn Salette en Tgroot Salet dateert van vóór de restauratie in de jaren 1970. De tuin ziet er verwilderd uit. In het midden springt een fonteintje met een putto die een water spuwende vis draagt in het oog. De gevel van De Cleyn Salette heeft nog een toegangsdeur, een toevoeging uit de negentiende eeuw. De dakkapellen dateren uit de achttiende eeuw.

Het uitzicht van de tuin sinds 2018. De dakkapellen hebben een conserverend onderhoud gekregen en de gevels zijn gereinigd. De bloemen en planten refereren aan briefwisseling van Rockox met de Franse humanist Claude Fabri de Peiresc, die hem vanuit Aix-en-Provence tweemaal twaalf exotische planten toestuurde.

Gezicht op de gevel met de gaanderij, ook kort vóór de restauratie in de jaren 1970. Het dak boven de gaanderij is achter een blinde muur verdwenen. De wijnrank tegen de zuilen is vandaag nog steeds dezelfde.

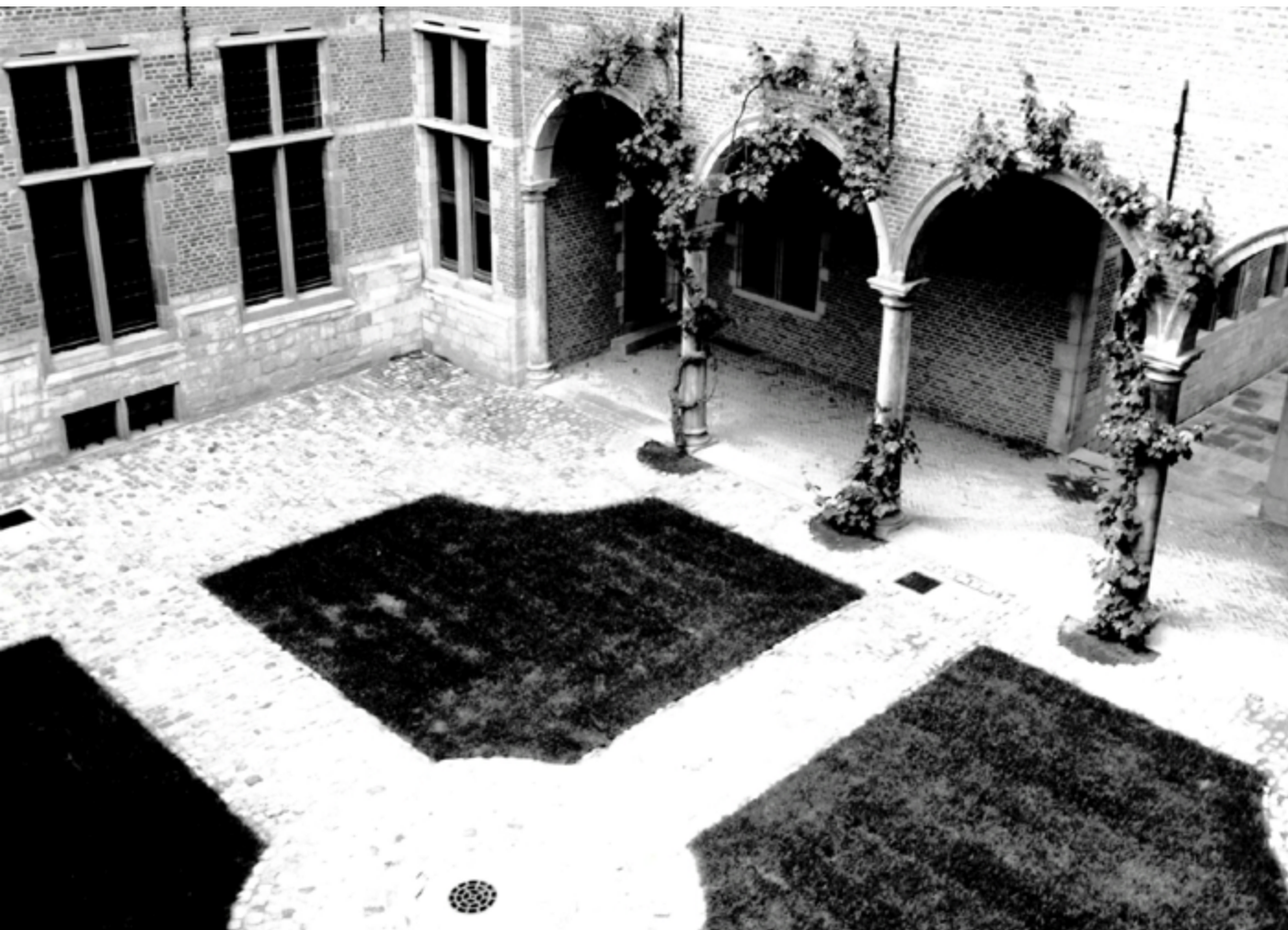

Bij de restauratie van de jaren 1970 werd het dak hersteld en kwam er een doorgang naar de kleinere binnenkoer.

De gaanderij overdekt, ten tijde van Catherina van der Linden, tijdens de jaren 1921-1949. Extra ruimte om haar antieke voorwerpen uit te stallen.

De gaanderij vandaag, een visuele scheiding tussen de binnentuin en de lager gelegen binnenkoer.

De gerestaureerde tuin, vier grasvlakjes, zonder invulling.
Die is er pas in 2002 gekomen.

Gezicht op de tuin, anno 2021.
De tuin heeft intussen het uitzicht van een renaissance tuin met voor die tijd exotische planten die Rockox toegestuurd kreeg van een vriend uit Aix-en-Provence.

De kelder

Ten tijde van Rockox diende de kelder om dranken, oliën, voeding, brandhout en houtskool op te slaan, en tijdens de winter ook om planten onder te brengen. Benoit Roose maakte er een ware bierkelder van, nostalgie ten top.

De toegang tot de kelder was vóór de restauratie in de jaren 1970 in de binnentuin gelegen, maar werd verplaatst naar de hoek, aan dezelfde gevel onder de gaanderij.

Dat Benoit Roose fier was op zijn huis, met inbegrip van zijn bierkelder, bewijst deze uitnodiging! Let op de openingsuren ... De toegang tot de kelder bevond zich toen links vooraan.

Sinds de restauratie in de jaren 1970 is de toegang achteraan in de linkerhoek gesitueerd.

De nostalgische kelder was ook de stamplaats van de studentenvereniging De Vikings (Ufsia, vandaag UA).

Vandaag is het een polyvalente ruimte, waar vergaderingen, persvoorstellingen, ontvangsten en publieksactiviteiten van het museum kunnen plaatsvinden.

Colofon

Een keuze uit het fotoarchief van het Snijders&Rockoxhuis

Ilya Depuydt

Patrick Wuytack

Hildegard Van de Velde

Foto's

Fotoarchief KBC, Snijders&Rockoxhuis

Erwin Donvil

Ilya Depuydt

Teksten

Hildegard Van de Velde

Revisie

Luc Philippe

Design

Claudine Simpelaère

Antwerpen, Snijders&Rockoxhuis

Onlinetentoonstelling 2021

SNIJDERS
ROCKOX | HUIS

